

FLORENCE BERGEAUD-BLACKLER

Broderism

**DET MUSLIMSKA BRÖDRASKAPETS
NÄTVERK I EUROPA**

ÖVERSÄTTNING AV MATS FORSGREN

fri tanke

Innehåll

Förord av Gilles Kepel	7
Prolog	17
Introduktion	23
1. Muslimska brödraskapets samfund	31
2. Broderismens födelse – Islamismens transnationalisering ..	75
3. Yûsuf al-Quarâdawi, broderismens teoretiker.....	105
4. Brödernas euroislam – strukturerna	133
5. »Islamisera av kunskapen«.....	157
6. Omklassificera nutidens våld som historiskt självförsvar – <i>soft law</i> och <i>soft power</i>	175
7. Broderister till vänster och till höger	211
8. Broderismen och dess allierade.....	261
9. Muslimska systrar.....	301
10. De små muslimerna	337
Avslutning	349
Noter	363
Litteratur.....	414

Prolog

Budskapet från dessa terrorister är glasklart: de säger till oss att »era ord, er indignation tjänar ingenting till. Vi kommer att fortsätta att döda er. Era domar, era rättegångar är oss likgiltiga. Era lagar är bara strunt, vi svarar bara inför Himlens lagar«. De säger åt oss att avstå från friheten därför att en kniv eller en yxa är kraftfullare än 67 miljoner fransmän, armén och polisen. Rädslan är vapnet för att förmå oss att överge ett levnadssätt som tillskapats under århundraden. Och det kommer naturligtvis inte att stoppa med karikatyrerna och inte ens med yttrandefriheten. De avskyr våra friheter. De kommer inte att stoppa, därför vi är ett av de få folken i världen som är bärare av en universalism som är raka motsatsen till deras [...]

Hur har vi kommit därhän? Vad är detta för ett krig som ställer tecknare med sina pennor, lärare med sin tavla mot fanatiker beväpnade med kalashnikovs och slaktverktyg? Genom vilket kaos av idéer, tal och förvirring har vi kommit därhän att för första gången i världen har en tidning utsatts för slakt och tvingats gömma sig i en bunker med hemlig adress? Vem är det som gött krokodilen, i hopp om att bli den sista som äts upp?¹

MEDAN DE HISTORISKA processerna pågick om attentaten i januari 2015, höll jag på att skriva om Muslimska brödrskapet. Richard Malkas anförande övertygade mig att göra en bok av det jag skrev.² Vem är då denna »den« som *Charlie Hebdo*s advokat syftar på, tidningen vars journalister massakrerats i islams namn för att »hämnas« dess profet? Vem är det då, detta terrormonster, denna »krokodil«, detta kallblodiga djur som orörlig kan låta sig glömmas bort några veckor, månader eller år, innan det sedan öppnar först ögonen, sedan käkarna?

Att tro och upprepa att »den« bara är effekten av den stigmati-

serande diskriminering som vi fransmän, européer, västerlänningar påtvingat befolkningar som utgör offer, och att »den« i grund och botten är vår egen hypermoderna världs avkomma, denna förbannade del av oss själva, det innebär att vi vidmakthåller illusionen att vi genom att reformera oss själva kan undvika att anfallas av denna monstruösa kopia av oss själva.

Historiens acceleration under senare år, med sina plågor – mord, censur, återkomst, uppkomst av religiösa identitetsideologier, epidemier, vanmakt inför den oundvikliga och allt snabbare klimatuppvärmningen, osv – ger klart intryck av att en era är på väg att ta slut och att en annan tar sin början. Står vi inför en ny världsordning? Vem kan säga vad den skulle kunna innebära? En sak är säker: i denna nya ordning måste man räkna med åtminstone två konkurrerande modeller, en demokratisk (makten utgår från »folket«), den andra teokratisk (makten utgår från Gud). Vi får inte lura oss själva: entiteten »folk« kommer inte mera till uttryck än entiteten »Gud«. Den grundläggande skillnaden mellan dessa två modeller har att göra med det uttryckliga politiska målet: jordiskt i det första fallet, överjordiskt i det andra. Demokratin syftar till det goda på jorden, teokratin ser bortom den.

Men vem kan då vilja ha att göra med en teokrati i det tjugoförsta århundradet?

I Frankrike upptäckte opinionen islamismen på 1970-talet, i början som ett politiskt faktum i andra länder, men så småningom som ett franskt problem i invandarmiljöer. Sedan som ett delvis inrikespolitiskt problem, med den yngre generationen muslimer – sedan födseln eller konverterade – som i ord och beteende visar att sharia går före Republiken. Försvara sina religiösa övertygelser är en sak, men att hävda att Guds lagar går före människors är en helt annan. I Frankrike anser en majoritet av muslimer yngre än 25 år (57 procent) att sharia är viktigare än Republikens lagar,³ och för nära tre fjärdedelar av följande åldersintervall, 25–34, dvs föräldraåldern, är islam »den enda sanna religionen«.⁴

Fundamentalismens frammarsch gäller inte bara den muslimska befolkningen, den har också förändrat vårt beteende och vårt sätt att

tänka, i och med att den påverkar vårt sätt att uttrycka oss. Vi hävdar fortfarande vår yttrandefrihet, men vi tvingas konstatera att vissa uttryckssätt avstår man numera från offentligt, för att inte riskera att råka ut för något allvarligt, ja för att dö. Detta har inte varit fallet på århundraden. Kränkningar av islams profet har lett till blodbad. Det började 1992 med hädelseanklagelsen mot Salman Rushdie som följdes av en iransk fatwa med uppmaning till att döda honom, sedan av blodiga demonstrationer i flera muslimska länder. Sedan kom repressalierna mot danska *Jyllandsposten* 2004, därpå massakern på *Charlie Hebdo* 2015 och massmordet på Bataclan samma år; närmare i tiden halshuggningen av Samuel Paty. Mellan 1979 och maj 2021 har åtminstone 48 035 islamistiska attentat ägt rum i världen, med åtminstone 210 138 döda.⁵

Terrorn har gett resultat. Vi har påtvingat oss censur och självcensur. Vissa av oss har lagt skulden inte på jihadisterna, utan på de mördade. Man anser att om de unga dödar, så är det för att de har anledning att göra det. Att på så vis medvetet ställa skuldfrågan på huvudet är ett tecken på en djupgående störning i våra värderingar. Teatersalonger och utställningshallar stänger dörren för ämnen som skulle kunna chockera våra bödlar. Terrorn vänder upp och ner på oss och gör oss mottagliga för en orwellsk postsanning. Detta är just vad anfallarna vill. Fanatismen vill inte bara förstöra, den vill slita sönder, halshugga, skära bort, kasta ner ... lugnt och metodiskt, av kärlek till Gud och inför hans ögon. Denna långsamma och oändliga dödsdrift som är inskriven i Brödraskapets devis (»döden i Allahs namn är vårt yttersta mål«; jfr nedan), dess outhärdliga långsamma tempo driver oss till att förlora vår kallblodighet och vår förmåga till urskiljning.

Att föreställa sig ett mentalt universum så långt från vår egen uppfattning om mänskligheten är svårt. Men om vi accepterar att det existerar, och helst också kommer till insikt om det, kommer vi att bli bättre rustade intellektuellt. Då kommer vi inte att svika vår egen plikt att skydda oss själva, våra barn och vår mänsklighet. I motsatt fall blir vi medansvariga för det som hotar oss. »Hur avskyvärda jihadisternas handlingar än är, och just därför att de bryter fullständigt med den allmänna moralen, så förtjänar de att man lyssnar på de skäl som de

anför«, skriver Gabriel Martinez-Gros.⁶ Må vara, men det är snarare vi som förtjänar det.

Vi fransmän har den besvärande tendensen att när vi blir attackerade så skyller vi på vår »republikanska sekularism«, och problematiserar dennas band till »religionen« (som om det bara fanns en): är vår modell sluten eller för öppen? hur kan man reformera den? etc. Även om självkritik är nödvändig, så får vi inte endast betrakta våra problem och vår otillräcklighet i en oändlig bubbla av skuld känslor. Denna »den vite mannens snyftning«⁷ göder de offerideologier som vill få oss att knäböja, bokstavligt och bildligt talat. När man studerar islamismens rötter, så upptäcker man att det bakom de attacker som görs i islams namn finns en programmatisk vilja att förstöra. Men talar man om program och om en plan, så anklagas man för konspirationsteorier. Men låt oss då påminna om definitionen av konspirationsteori: det är en tro *utan dokumentation* att det är en grupps samlade och dolda handlingar som bestämmer händelsernas gång. Det jag påstår är något helt annat: på basis av fakta konstaterar jag samband mellan orsak och verkan; jag beskriver en intelligent, diskret och hemlig rörelse i dess historiska kontext; jag analyserar dess program, dess vision, dess hävdade identitet, dess allianser och de tillfällen som den begagnar sig av för att existera och för att hålla sig vid liv sedan mer än ett århundrade.

En utförlig historisk analys av principer och handlingar hos en ideologisk rörelse som är historiskt förankrad och siktar till ett förutbestämt slut på historien utgör raka motsatsen till konspirations-tänkande.

Avsikten med mitt arbete är att beskriva det ideologiska ursprunget till broderismen, med fokus på det egyptiska Muslimska brödraskapet, dess historiska utveckling fram till mötet med andra islamistiska rörelser, framför allt den pakistanska, vidare dess internationalisering från och med 60-talet och slutligen dess anpassning till europeisk kontext. Jag kommer att beskriva några av de viktigaste broderistiska institutionerna som är aktiva i Europa, dock utan att upprätta en systematisk förteckning,⁸ och jag ska visa hur väl de förmått anpassa sig till den europeiska kontexten.

Genom att under de senaste tjugofem åren ha läst några av Brödraskapets grundares texter och andra som inspirerats av dem, och genom att ha umgåtts med dem under många år, har jag skapat mig en bild av broderismen, inte som en teologisk eller juridisk skolbildning, utan som ett *handlingssystem* som ska *samla* alla islamska rörelser i *en stor islamsk rörelse* i syfte att inrätta kalifatet i världen – i moderna termer det islamska samhället, det enda som är värt att existera – och sålunda nå historiens slut.

Ursprunget till broderismen är samtida med de stora totalitära systemen som föddes i början av 1900-talet, som kommunismen och fascismen. I likhet med dessa framställer den folket som en kollektiv gemenskap och som historiens subjekt (*umma*, eller den islamska nationen) under en karismatisk ledare (Profeten), och den definierar sig i förhållande till en yttre fiende. Men där slutar jämförelsen, för varken kommunismen eller fascismen gör anspråk på att utsäga något om ett liv bortom döden eller om det goda i frälsningen.

Detta arbete är frukten av reflektioner under många år av observationer och studiet av islamska normer i ett sekulariserat samhälle, år under vilka jag gjort undersökningar i moskéer, hemma hos familjer, företagare, föreningar och regeringsinstitutioner, framför allt i Frankrike och Belgien, men även i andra västeuropeiska länder.

Mitt möte med broderismen började i Bordeaux för nästan trettio år sedan, i en moské som sköttes av Muslimska brödraskapet. Trots att jag vid denna tidpunkt inte hade någon formell kunskap om denna rörelse, fick mötet en avgörande betydelse för mig. Där kände jag, i min egen person, det stora inflytande som dessa nykomlingar utövade, själsligen och kroppsligen, på människorna, genom sin psykologi, sitt sätt att uppfatta världen och det levande, deras ambition att omorganisera strukturer och sociala relationer, och där inget lämnades utanför en allestädes närvarande Gud.

*

Jag vill tacka min arbetsgivare, *Centre national de la recherche scientifique* (Franska nationella forskningsrådet), som gett mig möjlighet och

tid att ta fram en oberoende syntes över den broderistiska ideologin i Europa, och att göra kunskaper allmänt tillgängliga som hittills endast funnits hos specialister. Tid för reflektion är väsentlig i ett arbete som kräver att man inte påverkas av aktuella mediastormar, att man står stadigt i vinden från det politiska spelet, så att resultatet blir en som jag hoppas nyttig och varaktig kunskap.

Mina reflektioner har berikats av texter och vittnesmål från många personer, som jag inte alla kan nämna här, men som jag vill tacka för deras förslag och kritik och säga dem att jag ska försöka besvara frågor som dessa: Hur har Muslimska brödrskapet etablerat sig i Europa? Hur har de kunnat frodas i sekulariserade demokratier? Vilket inflytande har de fått på muslimer och andra? Var på det islamska fältet befinner sig broderismen? Är det en teologi, en lära, en rörelse? Varför hävdar samhällsvetenskapen, sedan trettio år och mot all evidens, att det politiska islam har misslyckats? Finns det en särskild islamism i Europa? Vilken är kvinnans roll inom broderismen? Har den en framtid? Och många andra frågor.

Introduktion

JAG DEFINIERAR BRODERISMEN som ett intellektuellt, politiskt-religiöst projekt som syftar till inrättandet av ett globalt islamskt samhälle. *The halal way of life* – en formel som populariserats på den internationella halalmarknaden¹ – skulle kunna vara dess slogan.

Den profetiska och programmatiska dimensionen i detta slags islamism som broderismen utgör har i stor utsträckning ignorerats, ja till och med förnekats. Och ändå är den central för att man ska förstå dess djupa drivkrafter.

Varför har denna dimension i en så grundläggande plan undslupit oss? Det finns åtminstone två skäl. För det första har vår syn på världen påverkats av sekulariseringens kraftfulla filter. Vi européer, som ärvt en sekulariserad judisk-kristen civilisation, har glömt bort våra egna århundraden av teokratisk regim. Vi uppfattar religionen som nödvändigtvis åtskild från politiken. Frågorna om frälsning och det hinsides belägna tycks oss vaga och metafysiska, som rester av vidskeplighet och som inte bör lämna den privata sfären.² Ordet »religion« betecknar en uppsättning trosfrågor, och inte längre en social och politisk ordning.

För det andra uppfattar vi inte den profetiska dimensionen hos islam, för vi anser felaktigt att islam är »arabernas kristendom«, som Rémi Brague uttrycker det. Men, som denne filosof understryker, islam hävdas vara en religion för lag och rättvisa som sätter *da'wa* (plikten att vittna och omvända sig) i centrum för predikan, och som framställer sig som en förbättring, ett passerande av de båda andra monoteismerna, ett slutmål. Liksom kristendomen, men till skillnad från judendomen, är islam missionerande. Liksom judendomen, men till skillnad från kristendomen, har islam en lag, sharia, som är relativt flexibel och som är ett resultat av ett ständigt arbete utfört av jurister,

improvisatörer eller specialister som utifrån uppenbarade källor och tradition sluter sig till regler tillämpliga på det dagliga livets problem.³ Islam – åtminstone sådan den har utvecklats fram till idag, och utan att spekulera om dess förmåga att förändras i framtiden – definierar sig som »medfödd religion« (*dîn al-fitra*). Det är lika enkelt att vinna inträde i islam som det är svårt att utträda. För inträdet har islam inte något sakrament, men ett enkelt vittnesmål: *shahâda*. Inte heller finns någon ritual för utträdet: den trogne måste avsvärja sig, förneka *shahâda*. Man kan utträda endast genom att förneka, och i så fall är straffet för förnekaren en social eller fysisk död.

Eftersom man inte inser det speciella i den islamska kombinationen av religiös lag (som i judendomen) och missionerande (som i kristendomen), och inte inser att den uppfattar sig som slutmålet för de båda monoteismerna som föregått den, så underskattar man den känsla av överhöghet som islam odlar, och detta så mycket mer som det anses allmänt i Europa idag att islam är de dominerades religion. *Umma* presenteras i Koranen som den »bästa av gemenskaper«,⁴ under ledning av Gud själv. I kraft av en lag-religion som är missionerande och inriktad på överhöghet betraktar Bröderna sig som utvalda med uppgift att förverkliga profetian om kalifatet. De vill *avkolonisera* den muslimska världen och förhindra varje form av hybridisering och varje konvergens med sekulära strömningar (framför allt det franska sekulära samhället), vilka ses som en dödlig fara. För dem är livet på jorden en resa med ett mål att hålla fast vid: beledsaga och leda muslimerna mot det som är bestämt av Den Högste, det kalifat som han styr i minsta detalj. Bröderna är fria endast att ägna sig åt denna fullbordan, att välja tiden för det men inte de villkor som formulerats redan i Boken (Koranen) och i traditionen (den autentiska *Sunna*). För att närma sig det som Gud har bestämt, är det broderismen som befaller och planlägger. Outtröttligt anbefaller den det goda och fördömer det otillåtna. Den ägnar hela sin energi åt denna uppgift som sträcker sig över flera generationer; därav kommer dess extraordinära styrka, dess motståndskraft och uthållighet. Broderismen är inte en teologisk strömning, den utgör ett *handlingssystem*.

Första gången jag trädde in i en moské var som studerande i antropologi, i början av 90-talet. Denna moské befann sig inte långt från Saint-Jeanstationen, i ett folkligt kvarter i centrum av Bordeaux. Den hade namnet »det islamska centret El Houda« (ledningen, vägen), något som inte var så vanligt vid en tid då man talade mera anspråkslöst om bönesalar och om källarmoskéer.

Den benämningen var typisk för Bröderna, dessa stolta missionärer som var vaksamma med orden, med välklippt skägg och iförda kostymer. Jag minns att jag ställde en ganska direkt fråga: »Tillhör ni Muslimska brödraskapet?« och att jag till svar fick ett stelt leende från en av dem jag talade med, en av de ansvariga för El Houdacentret, följt av en ironisk anmärkning om min oförsynthet: »Ni tror att vi är integrister, eller hur?« (vid den tiden pratade man om integrism snarare än om islamism). Jag skulle komma att aldrig mer ställa den frågan. Och ändå var de aldrig särskilt försiktiga med den student jag var då. Även inför det uppenbara behövde de bara förneka, eller helt enkelt insinuera att man betedde sig »som polisen« av »rasistiska« eller »islamofoba« skäl, i likhet med extremhögern, för att åstadkomma tystnad. Trettio år senare är denna anklagelse fortfarande lika kraftfull, lika effektiv med att få tyst på dem som bevittnar deras falskhet/dubbelhet.⁵

När jag skulle göra enkäter i El Houdacentret, som de hade övertagit, vidtog jag försiktighetsåtgärden att täcka över håret när jag gick in i bönesalen. Jag hade satt på mig en schal, »som kristna gör« som man sa, det vill säga ganska löst knuten framtill, vilket lät se håret och halsen, till skillnad från hijab som endast visar ansiktets oval. Efter flera enkäter i undervisningsgrupper reserverade för kvinnor beslöt jag att inte mer sätta på mig schalen, eftersom jag inte längre gick in i bönesalen. De kvinnor som jag intervjuade hade svårt att dölja sin besvikelse. En av dem sa: »Aha, du har inte satt på dig din schal idag?«; en annan sa ironiskt: »Hon vill inte vara muslim!« Och det hade jag ju faktiskt ingen avsikt till, och hade inte heller dolt forskningsmotivet till mina besök. Jag svarade med min bästa arabiska accent, som jag lärt mig under en vistelse 1994 i Damaskus, i Hafez al-Assads Syrien:

»*In shâ' Allâh!*«, vilket framkallade två strålande leenden. *In shâ' Allâh* är en formel som används i dagligt tal i betydelsen »vi får se« eller »jag hoppas det«. Men ett eftertryckligt *in shâ' Allâh*, uttalat på klassisk arabiska, har en bokstavlig innebörd: om Gud så vill. Var det själva innebörden eller mina stapplande försök på klassisk arabiska som hade berört mina samtalspartner? Var det denna uttryckliga hänsyftning på Gud? Båda, antagligen. Enligt deras uppfattning hade jag tagit ett steg mot omvändelse. Att jag skulle gå över till islam var något de önskade av hela sitt hjärta – och det torde förklara deras tydliga tålmod med att besvara mina otaliga frågor. Att få någon att gå över till islam anses som en betydelsefull handling som rikligt belönas: den motsvarar ett oräkneligt antal *hasanât*, dessa »goda gärningar« som hjälper till att öppna paradiset portar. Att jag hade lärt mig arabiska hade i deras ögon lett mig in på vägen till konversion, och om denna inte skedde just nu, verkade de tro, så skulle den äga rum en dag, *in shâ' Allâh*, om Gud så ville.⁶

Tålmodighet är en konstart som Bröderna är mästare i. Vägen är utpekad, tids nog kommer den stund då hela världen kommer till islam. Bär den unga flickan inte hijab? Det är för att hon ännu inte är beredd.

Hur många gånger har jag inte hört om en muslimsk kvinna »hon bär den inte, det gör ingenting, för en dag kommer hon att bära den, *in shâ' Allâh*«. Liksom det i trosbekännelsen (*shahâda*) inte finns någon annan Gud än Gud, ingen annan budbärare än Profeten Muhammed, så finns det hos Bröderna ingen annan plan än den som Gud fastställt för var och en och för alla muslimer. Om det inte är nu, så ska det hur som helst ske senare.

Utgångspunkten är Guds skapelse, och målet en helt muslimsk värld. Det handlar sålunda bara om att göra vägen dit så bra som möjligt, bit för bit, etapp för etapp, plan för plan. Vissa betraktare har uppfattat islamismen som en teologisk skola, ett slags sträng reformism; andra som framför allt en identitetsrörelse, ytterligare andra som en revansch på moderniteten, en antites till den kapitalistiska imperialismen, till vilken den skulle utgöra ett trovärdigare alternativ än marxismen, leninismen, maoismen eller fascismen, etc.

Broderismen är varken ett politiskt parti eller en teologisk skola, den är ideologin hos en religiös rörelse, islam *wasat*, islam som »den gyllene medelvägen«, en tvetydig formulering som innebär något helt annat än måttlighet, som vi kommer att se.

Några skiljer mellan broderism och salafism utifrån deras respektive sätt att arbeta. De anser att den senare använder sig av våld och styrs av Saudiarabien, medan den första arbetar på det politiska fältet och inspireras av Qatar. I själva verket är gränserna flytande mellan de olika fundamentalismerna inom *salafitya*; det är därför broderismen drömmer om att samla dem alla och använda sig av vars och ens specialiteter för att nå målet, Guds rike på jorden. Den utgör ideologin hos en global missionerande rörelse som är förutbestämd att uppnå det slutliga målet, med vilka medel som helst. Huruvida det behövs mer eller mindre våld är för rörelsen bara en fråga om vad kontexten, platsen och stunden kräver för medel. Broderismen använder sig av alla krafter – vänskapligt sinnade vad gäller missionerandet; fientligt sinnade för mobiliseringen, för att förverkliga utopin om kalifatet, dess enda uppgift på jorden. Den rör sig längs en väg vars början och slutmål har uppenbarats, och man följer därvidlag en binär princip: förjaga det otillåtna och påtvinga det tillåtna.

På så vis står den fri från tvivel, något som ger den idag dess styrka och våldskapital, men som kommer att innebära dess svaghet och dess fall imorgon, om vi kommer till insikt om den och gör motstånd.

*

Broderismen utgör ett handlingssystem grundat på en *Vision*, på en *Identitet* och som följer en *Plan* (VIP).

Detta är innebörden i Hassan el-Bannas ord, den egyptiske grundaren av Muslimska brödrskapet:

Allah är vårt syfte
Profeten Mohammed är vår ledare
Koranen är vår konstitution
Jihad är vår väg
Och att dö för Allah är vårt yttersta mål